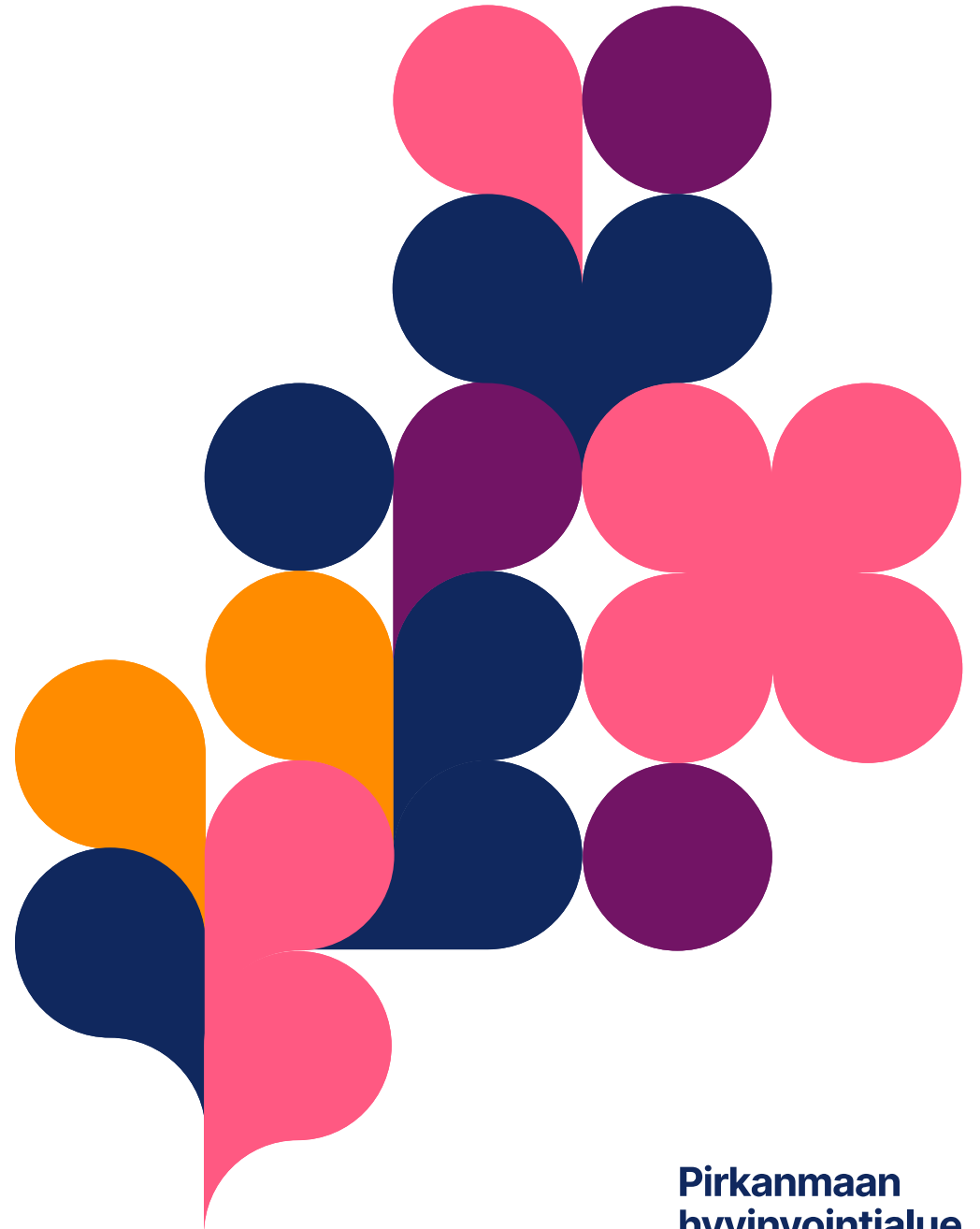

Vammaispoliittinen ohjelma Pirhassa

**Vanhusneuvoston kokous
27.10.2026**

Vammaisneuvoston varapuheenjohtajat
Milla Ilonen, milla.ilonen@invalidiliitto.fi
Sirpa Virtanen, sirpa.a.virtanen@gmail.com

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**

Mikä on Vammaispoliittinen ohjelma (VAMPO) ja keitä se koskee?

Yhteinen eettinen kompassi, joka

- tekee näkyviksi lakisääteiset velvoitteet ja periaatteet, joiden tulee ohjata jokaisen pirhalaisen toimintaa.
- auttaa arvioimaan, miten periaatteet toteutuvat jokapäiväisissä kohtaamisissa ja ratkaisuissa.
- syntyi vammaisneuvoston 2/2024 tekemästä aloitteesta, jota monipalveluvaliokunta kannatti. Ohjelmaa valmisteltiin monialaisesti, vammaisneuvostosta usean henkilön edustus. Aluevaltuusto hyväksyi ohjelman 15.9.2025.

[Lue uutinen Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispoliittisesta ohjelmasta.](#)

Lainsäädännöllinen perusta: Kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun liittyvät säädökset

Suomen perustuslaki sanoo, että ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, *vammaisuuden* tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslaki turvaa oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä velvoittaa julkista valtaa turvaamaan jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut.

Yhdenvertaisuuslaki kieltää välittömän ja välillisen syrjinnän. Laki edellyttää tietyissä tilanteissa *positiivista erityiskohtelua* sekä *kohtuullisia mukautuksia*, joiden tarkoituksena on lisätä vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta.

Tasa-arvolaki estää sukupuoleen perustuvan syrjinnän.

Esteettömyys- ja saavutettavuusdirektiivit kohdistuvat tieto- ja viestintätekniikan tuotteisiin ja palveluihin. Niiden tavoitteena on mahdollistaa erityisesti vammaisten henkilöiden itsenäistä asiointia ja osallistumista.

Esteettömyydestä ja saavutettavuudesta on kirjaukset myös laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

Lainsäädännöllinen perusta: Kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun liittyvät säädökset

Vammaispalvelulaki on erityislaki, jota sovelletaan silloin, jos muun lainsäädännön mukaiset palvelut eivät ole vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.

Vammaispalvelulaki koskee vammaisia henkilöitä, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvien toimintarajoitteiden vuoksi välttämätöntä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä.

Palvelut myönnetään yksilöllisen tarpeen perusteella ja ne perustuvat laajaan **asiakassuunnitelmaan**, joka tehdään yhdessä asiakkaan kanssa.

Ensisijaisesti vammaisten henkilöiden palvelut järjestetään sosiaalihuoltolain (1301/2014), terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun ensisijaisen lain perusteella.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

YK:n vammaissopimus (CRPD) on kansainvälinen ihmisoikeussopimus, johon on sitoutunut 191 valtiota ja Euroopan unioni eli lähes kaikki maailman maat. Sopimukseen sitoutuneet maat takaavat vammaisille henkilöille mahdollisuuden perusoikeuksiin ja -vapauksiin täysimääräisesti ilman syrjintää.

Suomessa vammaissopimus on ollut voimassa vuodesta 2016 alkaen **laintasoisesti**. Se sitoo maamme julkista valtaa ja kaikkia viranomaisia vammaisten oikeuksien turvaamiseksi. Siten myös hyvinvointialueilla on velvoite huomioida vammaisten oikeudet toiminnassaan.

Vammaisia henkilöitä koskevissa **päätöksentekoprosesseissa hyvinvointialueen tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa** ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta (artikla 4.3).

Painettua vammaissopimusta ja sen selkokielistä versiota (oik.) voi tilata Suomen YK-liitosta.

[YK:n vammaissopimuksen PDF-versioon pääset tästä.](#)

YK:n vammaissopimuksen periaatteet arjen asiakastyössä

Moninaisuuden kunnioittaminen

Vammaisuus nähdään osana ihmisyyden moninaisuutta, mikä vahvistaa oikeudenmukaista ja kunnioittavaa asiakastyötä.

Itsemääräämisoikeus

Vammaisilla henkilöillä on oikeus tehdä omat päätöksensä. Työntekijän rooli on antaa tietoa, ja tukea tätä päätöksentekoa.

Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys

Vammaisuuden tai minkään muun henkilön ominaisuuden ei tule vaikuttaa palvelun laatuun tai saatavuuteen.

Osallisuus

Asiakkaalla on oikeus tulla kuulluksi, saada selkeää tietoa ja osallistua palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Työntekijät poistavat asenteellisia, rakenteellisia ja tiedollisia esteitä, jotta kaikki voivat osallistua ja käyttää palveluja yhdenvertaisesti.

VAMPO osana hyvinvointialueen strategian toimeenpanoa

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia (2026–2029) määrittää hyvinvointialueen toimintaa. Toimintaa ohjaavia arvoja on neljä: ihmisläheisyys, luottamus, vastuullisuus ja yhdenvertaisuus.

”Yhdenvertaisuuden arvo ohjaa toimintaamme. Kohtelemme jokaista ihmistä tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Yhdenvertaisuus näkyy palveluiden saavutettavuudessa ja esteettömyydessä sekä moninaisuuden huomioimisessa. Olemme turvallinen ja oikeudenmukainen.”

Sisällysluettelo

Sisällys

Tiivistelmä	3	
1. Esipuhe	3	
2. Johdanto	5	
3. Lainsäädäntö	7	
3.1 Kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun liittyvät säädökset	7	
3.2 Vammaispalvelulaki	11	
3.3 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista	12	
4. Vammaispolitiikka ja strategiatyö	13	
4.1 Vammaispolitiikan valtakunnalliset linjaukset	13	
4.2 Vammaispolitiikka Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa	16	
4.3 Vammaisten huomioiminen hyvinvointialueen suunnitelma-asiakirjoissa	17	
5. YK:n vammaissopimuksen keskeiset artikkelit	22	
5.1 Itsenäinen elämä	22	
5.2 Terveys	23	
5.3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	25	
5.4 Osallisuus ja osallistuminen	28	
5.5 Itsemääräämisoikeus	29	
5.6 Esteettömyys ja saavutettavuus	32	
5.7 Vammaistietoisuus	34	
5.8 Vammaisten palvelut	35	
6. Vammaisten oikeuksien huomioiminen asiakastyössä	37	
6.1 VAMPO-kysely	37	
6.2 Palvelulinjojen vastaukset	37	
6.2.1 YK:n vammaissopimuksen ja peruskäsitteiden tuntemus	37	
6.2.2 Vammaisten erityistarpeiden huomioiminen asiakasprosesseissa	38	
6.2.3 Palvelujen toimintaympäristön esteettömyys	39	
6.2.4 Palvelujen saavutettavuus ja viestintä	41	
6.2.5 Vammaisten asiakkaiden kohtaaminen	42	
6.2.6 Järjestöyhteistyö ja vammaistietoisuuden lisääminen	43	
6.3 Palvelulinjojen esittämiä kehittämissuhteita	44	
7. Yhteistyö vammaisia edustavien sidosryhmien kanssa	45	
8. VAMPO-ohjelman valmistelutyöryhmän toimenpidesuosituksia	46	
9. Ohjelman toimeenpano, seuranta ja päivitys	50	
10. Viestintä	50	
11. Lopuksi	51	
Liitteet	52	

Valmisteluryhmän antamat toimenpidesuosituksukset 1/2

(perustelut suosituksille kerrottu tarkemmin ohjelmassa)

Toimenpidesuositus 1.

- Hyvinvointialueella käynnistetään YK:n vammaissopimukseen liittyvät ja vammaistietoisuutta lisäävät koulutukset.

Toimenpidesuositus 2.

- Vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen huomioidaan osana lakisääteisiä hyvinvointisuunnitelmia.

Toimenpidesuositus 3.

- Pirkanmaan hyvinvointialueen lakisääteisessä omavalvonnassa huomioidaan vammaisten oikeuksien toteuttamiseen liittyvät velvoitteet.

Valmisteluryhmän antamat toimenpidesuosituksset 2/2

(perustelut suosituksille kerrottu tarkemmin ohjelmassa)

Toimenpidesuositus 4.

- Hyvinvointialueen vammaisille asiakkaille kirjataan tarvittaessa THL:n suosituksen mukaisesti yksilölliset varautumissuunnitelmat vakavia häiriö- ja poikkeustilanteita varten.

Toimenpidesuositus 5.

- Vammaispoliittista ohjelmaa tehdään tunnetuksi yhdessä hyvinvointialueen vammaisneuvoston sekä järjestöjen kanssa.

Toimenpidesuositus 6.

- Hyvinvointialueella toteutetaan saavutettavuus- ja esteettömyysauditointeja sekä hyödynnetään esteettömyys- ja kokemusasiantuntijoita mahdollisimman varhain uudisrakennuksia suunniteltaessa.

Toimeenpanoryhmän kokoonpano

Pirhan vammaispoliittisen ohjelman omistaa
Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Taru Kuosmanen

Työryhmässä laaja edustus:

- Vammaisneuvosto
- Järjestöyhteistyöryhmä
- Sote -palvelujen hallinto ja omavalvonta
- Ikäihmisten ja vammaisten palvelut
- Lasten, nuorten ja perheiden palvelut
- Avopalvelut
- Sairaalapalvelut
- Pelastuspalvelut
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- Viestintä
- Toimitilapalvelut
- Pirha Akatemia

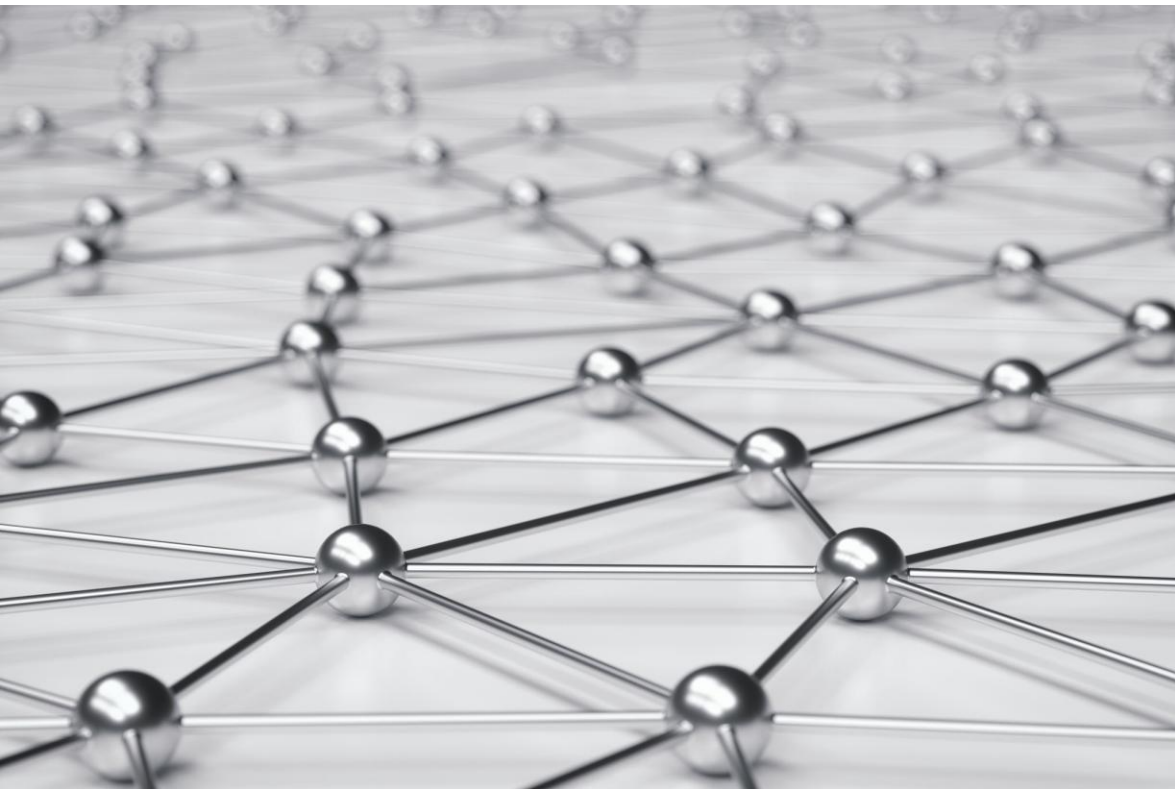
Pohdintaa

Millaisena
vanhusneuvosto näkee
roolinsa VAMPOn
toteuttajana?

- Vammaiset henkilöt ovat maailman suurin vähemmistö. Silti vammaisasiat jäävät usein marginaaliin palvelujen kehittämisessä ja vaikutusten arvioinnissa.
 - Maailman terveysjärjestö WHO arvioi, että 16 % maailman väestöstä elää merkittävän toimintarajoitteen kanssa.
 - Suomalaisista 2,4 % (135 000 henkilöä) sai vammaispalveluja ja 4,7 % (263 000 henkilöä) Kelan vammaisetuuksia vuonna 2024.
 - Pirhassa vammaispalveluja saa 7222 henkilöä (tilanne 30.6.2026).
- Millaista yhteistyötä toivoisitte Pirhan vammaisneuvoston ja vammaisjärjestöjen kanssa Vampon toimenpiteiden edistämiseksi?

Pirkanmaan vammaisjärjestöverkosto

- Pirkanmaalla toimivien vammaisjärjestöjen ja yhdistysten vapaamuotoinen verkosto
- Eriytynyt PAASIT-verkostosta vuonna 2022.
- 11 valtakunnallista järjestöä ja 5 yhdistystä
- Tavoitteena edistää eri tavoin vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä ympäristön ja palvelujen esteettömyyttä ja saavutettavuutta.
- Yhteyshenkilöinä Milla Ilonen, Invalidiliitto ja Minna Ågren, Näkövammaisten liitto

Vammaisjärjestöverkostossa 16 toimijatahoa

Työnyrkkiin kuuluu alla olevien järjestöjen alueelliset asiantuntijat

Epilepsialiitto ry

Invalidiliitto ry

Kehitysvammaisten tukiliitto ry

Kuuloliitto ry

Kuurojen Liitto ry

Lihastautiliitto ry

Liikehäiriösairauksien liitto ry

Neuroliitto ry

Näkövammaisten liitto ry

Suomen CP-liitto ry

Suomen Kuurosokeat ry

Laajaan vammaisjärjestöverkostoon kuuluu edellisten lisäksi Pirkanmaalla toimivia yhdistyksiä

Sastamalan Kuulo ry

Suomen Amputoidut ry

Tampereen Kehitysvammaisten Tuki ry

Tampereen Seudun Invalidit ry

Tampereen seudun Näkövammaiset ry

Verkoston toimintaa

- Vuoropuhelu neljästi vuodessa hyvinvointialueen vammaispalvelujen johtavien viranhaltijoiden kanssa.
- Puhutaan Pirkanmaan vammaispalveluista -keskustelutilaisuuudet useina vuosina yhteistyössä vammais-, apuväline- ja pelastuspalvelujen kanssa.
- Vammaisnäkökulmien esiin nostaminen hyte-neuvotteluissa ja eri työryhmissä (Vampon toimeenpanoryhmä, vammaispalvelujen asiakasosallisuusryhmä ja TIE-hankkeen projektiryhmä ja ohjausryhmä)
- Kuljetuspalvelukysely yhteistyöneuvottelun pohjaksi. (Kyselyyn vastasi 257 henkilöä aikavälillä 16.2.–6.3.2026).

